

in še druga plinjava! Ta nasvet mi že bolj dopade, samó — samó, da smo zdaj prirodoslovju tla izpod nog vzeli.

Trdno teló je železo, kamen, zlató i. t. d. o trdnih, tekočih in plinjavih telesih. Kakšno nalogo ima že fizika? Opazuj prikazni, išči uzrok i. t. d. Po tem takem moramo točko o skupnosti za prirodoslovje na tej stopnji prekrižati? Storimo to v Božjem imenu, a vzemimo berilo v roke, kakor zahteva ministerski ukaz; tam beremo o železu, soli, bakru, zlatu, o vodi, petroleji, o zraku i. t. d., beremo o njihovih lastnostih in moramo počítovati izraze, kakor jih nahajamo. Take primere moremo tudi pri govorjenji o pridevnikih, o skrčenih stavkih i. t. d. navesti, sploh takrat, kedar priložnost zahteva. Višja stopnja naj potem stori svojo dolžnost, naj združi poprej raztresene lastnosti in naj uči o skupnosti, o trdnih in mehkih, krhkih in vlačnih telesih i. t. d. (Dalje prih.)

Jernej Kopitar.

d) Četerta književna borba mu je bila česko-slovaška, in sicer o staročeskich spominkih, t. j. o rokopisu Zelenogorskem in Kraljevdvorskem, o liturgiji slovanski in o česki povéstnici. Nasprotniki so mu bili Palacký, Šafařík, Kolár i. t. d. — S prva se je bil Kopitar jako oveselil unih spominkov, češ, to so spominki neprecenljivi v pesniškem, zgodovinskem in starinoznanskem obziru (cf. Vaterl. Bl. f. öst. Kaiserst. 1819); pozneje je pa z Dobrovskim vred dvomiti jel o njihovi istinitosti. — Razun tega se v nekterih recéh ni vjemal s Palackim, o čegar povéstnici je pisaril v razne časnike pod izmišljenim imenom „Cosmas Luden“, posebej v „Gersdorfs Repertorium“, dokler je razprava postala strastna in celó policijska. — O njej se v „Selbstbiogr. str. 13, 14“ piše nekako pikro in prikrito: „Sein... noch hangender Streit mit der Clique der Hyperpatrioten von Prag ist durch die gedankenlose oder parteiische Redaction des Leipziger Repertoriums ohne Noth gesteigert worden. Kopitar hatte es endlich nöthig gefunden über das Treiben dieser Clique ein wohlbegründetes Wort zu sagen... Er hatte nämlich, wie jeder Kritiker thun muss, gesagt, dass man z. B. vom Fragment der Libuša, dessen Unechtheit Dobrovský in den Jahrb. umständlich erwiesen hatte, und dergleichen spuris in der Geschichte keinen Gebrauch machen dürfe. Der unberufene und unberechtigte Redacteur änderte diess in „keinen so ausgedehnten Gebrauch“. Seit jener Zeit vergieng Kopitar die Lust, was immer in ausländischen Blättern drucken zu lassen“. — Tako je v „Hesych.“ brez dokazovanja oponovil svoje sumnjičenje v sostavku 16: „De veterum codicum bohemicorum insperatis inventionibus, non sine causa suspectis“, kjer oponaša celó: „At quid

si eadem suspicione (qua Liubussae iudicium; querelae amatoriae in ripa Veltavae fluminis; fragm. evangelii S. Johannis) laborent minus diligenter examinatae Glossae bohemicae in Salomonis glossario MS. et ipsae cantilenae Reginohradecenses, simillimae, iudice Grimmio, Serborum cantilenis prius editis, quarumque non injuria eas credas recentis Bohemici poetae imitationes". — Hudo, prehudo poprijema prej imenovane pisatelje tudi v razstavku 17. in v pristavku II., češ., Kolár (Kollarius . . Pesthiensis), Šafařík (Schaffarikus, prej Sáfáry, Szafarzyk, Ssafarjzk, Slovacus protestans i. t. d.), Palacký (Palackus, Pantilius, Cimex (cf. madj. palaszka stenica); . . homo suo iudicio Bohemiae nisi et Germaniae historicorum princeps. . .), . . qui quamvis non nisi semibohemi, et heterodoxi, tamen non sine aliquo qualicumque suo merito nunc praesidere videntur parnasso bohemico, imo nec hoc tam amplo Bojohemi regno contenti etiam Illyrici imperium affectant! . . Nos interim rideamus scholam historicam Bohemiae, in qua Palackus se et Schaffarikum statuit summi Dobrovii successores. Videmus quidem sedentes hos ambos in cathedra unius Dobrovii, sed negamus esse successores, quales e. g. fuere Aristotelis aut Platonis, continuantes doctrinam magistri etc." — O rokopisu Zelenogorskem in Kraljedvorskem sta l. 1840 oglasila se skupaj Palacký in Šafařík („Die ältesten Denkmäler der böhm. Sprache"), a razvname se o tem pravda, ktera teče še vedno. Najnovejša — vlanska — nasprotnika sta A. V. Šembera v Beču, in A. Vašek v Bernu, ktera pa češki učenjaki (na pr. Jireček, Brandl, Vymazal, Gebauer i. t. d.) verlo pobijajo. — „Die Frage über die Aechtheit der Königinhofer Handschrift" imenuje Palacký (Zur böhm. Geschichtschr. 1871) str. 193 „die zunächst österreichisch-polizeiliche Frage"; in str. 192 piše: „Die viel besprochene Streitfrage über die altböhmischen Handschriften überhaupt ist bis heute weder abgethan, noch hinlänglich aufgeklärt; von jeher hat der zelus daran mehr als die scientia Theil genommen, und zwar von beiden Seiten; ja selbst die hohe Staatspolizei blieb ihr nicht fremd". — Iz tega se marsikaj pojasnuje. — „Hanka je vitez, ako je (posito non concessio) ponaredil omenjene knjižne spomenike, in čudi naj se svet duhovitosti njegovi, in javaljne zna Vašek ali celó Šembera podati nam kaj sličnega"! mora človek na vse to reči. — Kako gorki so Čehom — Nemci pa še nekteri, o tem čivkajo vrabci po strehah. — Kopitarjevo bridkost do Čehov je nekako podedoval naslednik (cf. Entgegnung auf herrn Wenzel Hanka's albernheiten und lügen. Slav. Bibl. I. 1851. S. 267—321). — Bridko je tudi, kar pravi Palacký: „In der ganzen gelehrten Slawenwelt hatte das Schicksal mir für meinen ganzen Lebenslauf nur zwei hervorragende persönliche Gegner, ja unversöhnliche Feinde beschieden: den k. k. Hof-Slavisten Kopitar seit 1830, und den Museumsbibliothekar

Hanka seit 1826, beide bis zu ihrem Tode“ i. t. d. — O knjižnem boju svojem se Palacký v že navedeni knjigi str. 145 — 153 na drobno spoveduje: A. Streit mit Barth. Kopitar. 1) Antwort auf eine Recension in Gersdorfs Repertorium, vom J. 1838; 2) Zuschrift an Herrn F. A. Brockhaus in Leipzig (v čegar „*Convers.-Lexicon der Gegenwart*“ je Kopitarja opisal brez Palackove vednosti dr. Kreuzberg v Pragi); 3) Beschwerdeführung bei der k. k. obersten Polizei-Hofstelle; in — sam sebe umiva, a vendar pomniti je tudi tukaj:

Da se resnica prav spozna,
Čuti je treba oba zvona.

e) Peta borba njegova naj se zove karantansko-panonska ali bulgarska (bolgarska), ki se suče o prvem književnem jeziku slovanskem, v katerem sta učila, pisala ter službo božjo obhajala slovanska blagovéstnika sv. Ciril in Metod, in v katerem so se nam ohranili najstarejši slovstveni spoméniki. Kopitar je ven in ven terdil, da je le-tá jezik karantanski v širjem smislu, ali panonski, t. j. jezik naših pradedov, ter je v tej dedovini z zapadnimi Slovenci najbližje strinjal vzhodnje Slovence t. j. Bulgare. Pred njim so v istem smislu pisarili že rojaci njegovi, na pr. Bl. Kumerdej, J. Japel, V. Vodnik; to je ponavljal M. Ravnikar, spričeval U. Jarnik, učil Fr. Metelko; in kar z neko sveto vnémo v vseh svojih spisih dokazuje J. Kopitar, to znanstveno doveršuje naslednik njegov dr. Fr. Miklošič. Toda oba imata v tem nauku še dan danes dokaj nasprotnikov. — Sad novejših učenostnih preiskav o tej stvari sem priobčil l. 1860 po gimnazijskem letniku Ljubljanskem v sestavku: „Slovanskega cerkvenega jezika pravoime, prvotna domovina in razmera proti sedanjim slovanskim jezikom“. — Sicer nam je vprav Kopitar dotlej največ povedal bil o Bulgarih in njihovem slovanstvu v „*Glag. Cloz.*“, vzlasti v „*Hesych.*“ na pr.: De psalterio slavico Bononiensi; de Evangelistario Vaticano s. Assemaniano (cf. Rački l. 1865 str. CXIV.—CXV.) glagolitico familiae Bulgaricae; de tabulis bulgaricis i. t. d.

f) Šesta knjižna borba bila mu je serbska (sloveno-serbska). — Serbi so pisarili v stari slovenščini, pa so jo preminjali po svojem živem narečji; vendar jim je celó v liturgiji tako ostaréla, da je prosti ljudje niso več umévali, in da je težave delala že bolj olikanim. Prosti narodov govor se je lepo uterjeval, in v njem so se razširjevale mične domače pesmi. Kopitar se je zanj popolnoma vnel, in Vuku svetoval, naj po vzgledu Dositeja Obradoviča, o katerem je prav rad pisaril, prosti ljudski govor povzdigne v književni jezik serbski, kar se je tudi zgodilo. Po njegovem nasvetu in trudu je Vuk Stefanovič vredoval narodne pesni, spisal slovnico in slovar, vravnal azbuko nekoliko po latinici i. t. d.

A temu nasprot so se hudovati jeli pravoslavni popi ter neznansko grajati i Vuka i Kopitarja, kateri je sproti vse Vukove knjige hvalno presojal in živo priporočal. Sicer je Kopitarja serbska stvar jako bila pri sercu. Bil je znan z mnogimi pravoslavniimi knjižniki, in nekterim cerkvenim predstojnikom celo prijatelj, in je njihove zasluge vseskozi čislal; drugi so ga zopet hudo čertili; na pr. Steph. Stratimirović (r. 1757, u. 1836), metropolita Carlovicensis (somnia . . natum . . auctumque etiam insanabili Metropolitae in ecclesiam occidentalem odio; quo eo devenerat amentiae, ut plane negaret unquam fuisse SS. Cyrillum et Methodium, quippe qui ferrentur Papae antiquae Romae paruisse! Pari in Romanos odio laborant et protestantes passim, minus tamen ridicule, utpote graecis facile doctiores: Schaffarik e. g. et Palackus i. t. d. Hesych. pg. 69); Lucian. Mušicki (r. 1777, u. 1837), Archimandrita monasterii Šišatovac, ktereга že l. 1822 v „Dobr. Instit. str. 706“ preslavlja, češ, Serborum Horatius, et cultioris Europae literarum aequae ac suae gentis utriusque linguae scientissimus; Gerasim. Zelić (r. 1752, u. 1827), Archimandrita Krupensis in Dalmatia, čegar žitije, njim samim na svet izdano, opisuje l. 1824 v „Jahrb. österr. Liter.“ — Vže spiski, kar jih je v I. delu „Kop. Klein. Schrift. 1857“ o serbščini, o Serbii, zedinjenih in nezedinjenih, v Avstriji in zunaj našega cesarstva, kažejo dovolj, kolikanj se je zanimal Kopitar zanje in za njihovo napredovanje. Znano je, koliko je občeval z Vukom Stefanovičem, za čegar slovnstvo si je zdaj tudi njegov naslednik dr. Fr. Miklošič pridobil neprecenljive zasluge. Ravno omenjena zveza pa mu je naklonila grajanja brez mere pri pravoslavcih (cf. Ost u. West. 1864), in morebiti nikjer nista tako zlobovito opsovana Kopitar in Vuk, kot v knjigi, natisnjeni v Parizu l. 1858: „Les Slaves Occidentaux“. Vuk je v njej opisan največje budalo, katero ni znalo prevideti černih namer Kopitarjevih. Le-tá — v službi katoliške Avstrije — namami Vuka, da serbsko abecedo prevredni nekako po latinski ter se loči tudi v besedi od dotlej navadnega načina staroslovenskega in ruskega, in vse to na ljubav sovražnim katolikom, za ktere se je v slovanskih rečeh poganjal Kopitar — „également célèbre par son érudition et par l' influence pernicieuse qu' il a exercée“ (cf. Književnik I., 4.)! —

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje.)

V drugem berilu je pridjana druga slovenska slovnica, katera je po vsebini in razdelitvi tvarine soditi, z ozirom na prejšnjo obravnavo v „Začetnici“, namenjena za tretje in četrto šolsko leto; ta začenja z